

De scholen gaan weer open en nu...?

Hieronder vindt je overwegingen, adviezen, tips en voorbeelden hoe leerkrachten de leerlingen kunnen met behulp van kunst en cultuur ondersteunen op het gebied van verwerking, emoties en trauma's die er door de langere tijd thuis misschien zijn ontstaan.

Inhoud:

1. Advies van experts op emotionele ontwikkeling
2. Voorbeelden van culturele activiteiten
3. Wat als er afscheid genomen is/wordt van een dierbare
Voor de leerlingen om te lezen
4. Wat we verder nog tegenkwamen
Voor directeuren en leerkrachten
Voor ouders
5. Literatuur

1. Wat adviseren experts op emotionele ontwikkeling:

Monique van den Bosch

Orthopedagoog (NVO) - Integratief kindertherapeut

In mijn beleving zijn de komende weken op de scholen 2 dingen van belang; inderdaad ruimte voor ieders beleving van deze corona-tijd (wat geweest is, wat nu is en ook mogelijke zorgen over de toekomst) en zeker ook ruimte en aandacht voor de groepsvorming. Kinderen gaan elkaar weer voor het eerst zien en in een andere samenstelling. Beide aandachtspunten kunnen samen gaan, juist in kunst/ cultuur. Ik denk dat er veel ruimte dient te zijn voor expressie in de brede zin van het woord. Daar waar de een zich makkelijk uit middels praten (dat kan een gesprek zijn, maar ook een verhaal schrijven/ vertellen) voelt de ander zich prettiger in het bewegen of zich beeldend uiten. Er kan gedacht worden aan opdrachten die kinderen eerst individueel maken en later daarop voortbordurend ook als groep; verbinden. Fijn wanneer in deze opdrachten zowel aandacht wordt besteed aan dat wat naar/ niet fijn is (geweest), als dat wat juist wel fijn was en is, waar kinderen kracht uit kunnen putten. En voor alles geldt; blijf goed afstemmen op het individuele kind en waak daarom voor te veel gekaderde opdrachten. Het gaat nu niet om het bekend worden met bepaalde expressievormen. Nadruk dient in mijn ogen te liggen op de expressievorm waar kinderen zich prettig bij voelen. En dat stelt leerkrachten ook in staat om ieder kind die erkenning te geven die hij/ zij behoeft. Ik ben me er wel van bewust dat de mate waarin kinderen als ook leerkrachten hiermee uit de voeten kunnen, nauw samen gaat met wat zij 'gewend' zijn.

drs. Noëlle van Geene

Integratief Kindertherapeut ECP; Orthopedagoog NVO

Noëlle: houd er rekening mee dat kinderen heel verschillende ervaringen zullen hebben nav de corona-periode: angstig, rouw, huislijk geweld, gemis van vriendjes maar ook: heerlijk rustig, goed contact met ouders opgebouwd.

2. Voorbeelden van culturele activiteiten:

- **Een 'Verliesboom' maken:** tekenen, schilderen of -liever- een grote tak samen of ieder voor zich volhangen met kleine zelfgemaakte voorwerpjes, briefjes, foto's, enz. daarbij kan ieder kind dan zijn of haar verhaal vertellen. Positief en negatief. Hiermee kun je het gesprek op gang brengen, in de kring of individueel.

mijn verliesboom
werkblad.pdf

- Rotzooi schilderijen of tekeningen: met verf of houtskool de negatieve dingen op papier zetten: 'een hele boze tekening maken'
- Bij angsten: bescherming zoeken bij jezelf: waar in de ruimte voel jij je veilig. Wat is je schild om je te beschermen?
- N.a.v. een plaatje van het Coronavirus: hoe zou het zijn als je zelf zo'n virus bent? Wat komt een virus doen, hoe kun je er grip op krijgen?

Erfgoed:

<https://www.erfgoedbrabantacademie.nl/erfgoed-bij-je-thuis/groetjes-uit-2020>

Groep 5 en 6

Stuur een ansichtkaart aan jezelf in de toekomst. Begin maart is de wereld op zijn kop gezet door de coronacrisis. Je school is waarschijnlijk dicht, de juffen en meesters geven les op afstand en veel ouders werken thuis. Of ze werken in bepaalde beroepen en kunnen niet thuiswerken.

Het is hoe dan ook een gekke tijd... Toch? Of valt het voor jou allemaal wel mee? Hoe zou je deze periode beschrijven aan jezelf in de toekomst?

3. Wat als er afscheid genomen is/wordt van een dierbare:

Sites met afscheidsrituelen:

<https://www.uvh.nl/zingevingenprofessie/celebranten/celebranten-aan-het-woord/zondag-kind-bekijk-een-ritueel-voor-kinderen-met-een-groot-verlies><https://ikmisje.eo.nl/themas/artikel/afschheidsrituelen-kinderen> :

1. Varende lichtbootjes

Een prachtig ritueel tijdens een uitvaart of in de periode erna, is het laten varen van **lichtbootjes**. Deze bootjes, gemaakt van speciaal papier, blijven drijven en kunnen beschreven worden met een wens, boodschap of herinnering. Wanneer het bootje wegvaart, neemt het de boodschap of wens van het kind tot in de eeuwigheid mee.

2. Herinneringstas

Een **herinneringstas** geeft kinderen de mogelijkheid om te knutselen, tekenen, schrijven en praten over degene die ze moeten missen. De tas is een dierbaar bezit, waarin kinderen tastbare aandenken kunnen bewaren. Ook zitten er onder andere een herinneringsboek, gevoelsspel, dagboek en een knuffel in.

3. Mozaïek of schilderij

Zelf een grafsteen maken van mozaïek is een bijzondere manier van afscheid nemen. Steentje voor steentje maak je een mozaïek met daarin een afbeelding of een patroon. Samen met de rest van het gezin of met bijvoorbeeld klasgenootjes werkt het kind een aantal maanden in het atelier van een kunstenaar. Tijdens het werk is er ruimte voor verdriet, maar ook voor mooie verhalen en herinneringen.

4. Briefje in de kleding

Ook een mooi voorbeeld is de zogenaamde **Smartlap**: een deken of kussen gemaakt van verschillende kledingstukken van de overledene. Eén van onze lezers schreef ons naar aanleiding van dit artikel, dat haar kinderen nog altijd briefjes schrijven aan hun overleden vader en deze in de zakken van de Smartlap stoppen. Een toegankelijke manier om verdriet, maar ook leuke verhalen te blijven delen

Voor de leerlingen om te lezen:

Toon Tellegen - **Maar niet uit het hart** (dierenverhalen over afscheid)

De eekhoorn moet afscheid nemen van de mier. 'Niet met gejammer en wat zal ik je missen en kom gauw terug en zo', want daar heeft de mier een hekel aan. Maar dat kan de eekhoorn niet beloven. Hij weet zeker dat hij aan de mier zal blijven denken en hem nooit zal vergeten.

Charlie Mackery (vertaald door Arthur Japin) '**De jongen, de mol, de vos en het paard** '

'De jongen, de mol, de vos en het paard' van Charlie Mackesy is een prachtig verhaal over vriendschap, liefde en jezelf zijn, poëtisch vertaald door Arthur Japin. 'Wat wil jij worden als je groot bent?' vroeg de mol. 'Lief,' zei de jongen.

‘Wat doen we als ons hart zeer doet?’ vroeg de jongen. Dan wikkelen we het in vriendschap, gedeelde tranen en tijd, totdat het weer vrolijk en vol hoop wakker wordt.’ ‘Wat is jouw beste ontdekking?’ vroeg de mol. ‘dat wie ik ben, genoeg is’ zei de jongen.

4. Wat we verder nog tegenkwamen:

Voor directeuren en leerkrachten:

zorg voor
leerkrachten na coron

Uit Onderwijs maak je samen:

<https://www.onderwijsmaakjesamen.nl/uploads/2020/02/Leidinggevena-an-HS2.pdf>

Leiding geven aan inspiratie en bezinning. Passend bij deze tijd waarin we de bedoeling van onderwijs, maar ook die van de school centraal stellen.

https://nivoz.nl/uploads/PDF-uploads/RP%20Refelctieve%20vragen%20weer%20naar%20school%20opzet.pdf? t=1587636813&utm_source=hetkind&utm_campaign=a04befcf48-Nieuwsbrief_23_april&utm_medium=email&utm_term=0_05e0b3855c-a04befcf48-712307417

<https://nivoz.nl/nl/wat-doen-we-als-de-kinderen-weer-naar-school-mogen>

Wat doen we als de kinderen weer naar school mogen? 9 april 2020

Orthopedagoog Luc Koning schrijft over wat hij denkt dat er gebeurt als de kinderen weer naar school mogen en geeft tips: ‘Als op een mooi moment de kinderen weer naar school (ik ga het hebben over de basisschoolleeftijd) kunnen, zullen veel deskundigen opstaan en de scholen vertellen wat men moet gaan doen. De een zal het nog beter weten dan de ander. Leerkrachten zijn ook niet gek. Die dachten en denken ook wel: wat als...? Reken erop dat veel instanties aan zullen bieden u te helpen, maar doe het vooral zelf en houd het 'klein'.

<https://columnsvanwilma.blogspot.com/2020/05/verzinsels.html?fbclid=IwAR0SJMBAbtBIQGclYa53UadeF6E420PpaymhSvvjKVd38ZaLWD40Ju3q9-g>

Onderwijs Maak Je Samen nieuwsbrief@onderwijsmaakjesamen.nl

Voor Ouders:

<https://broodtrommelliefde.nl/>

VOOR OP DE MOMENTEN DAT JE ER EVEN NIET VOOR ZE KUNT ZIJN

In het soms al zo hectische leven van ouder(s), komt een broodtrommelliefde kaartje goed van pas. Wat is het fijn om een kaartje te ontvangen op je verjaardag, op Valentijnsdag, van iemands vakantieadres, als je ziek bent of 'zo maar'. Dat je weet dat iemand aan je denkt. Van je houdt. Tegenwoordig worden die kaartjes nog maar zelden verzonden en ligt er bijna geen post op de mat. Een broodtrommelliefde kaartje geeft een "warm gevoel van binnen", geeft weer extra energie. Dat gevoel zal er ook voor je kind zijn als hij of zij bij het openmaken van de broodtrommel een kaartje vindt van mama, papa of allebei. Het geeft ze in ieder geval het vertrouwde gevoel van mama en papa op afstand.

Mijn missie: "Geluk voor ieder kind, geluk voor jouw kind!".

<https://mens-en-samenleving.info.nu/ouder-en-gezin/29693-kinderen-en-rituelen.html>

Uit: HappyNess:

Opa/oma/vader/moeder/vriendje: brief(je) schrijven:

Jonge kinderen tot een jaar of vijf, begrijpen nog niet dat de dood onomkeerbaar is. Ze denken nog magisch; misschien kan een dokter oma of papa weer levend maken. Een kind van zes weet meestal dat de dood definitief is. Al is het nog wel erg moeilijk om te accepteren als het gebeurt. Vanaf negen jaar dringt het tot je kind door dat het iedereen overkomt, ook hemzelf. Eerlijk en helder praten over wat dood-zijn inhoudt, is voor elke leeftijdscategorie van groot belang. Anders ontstaat er verwarring of zelfs angst. Erg jonge kinderen kun je steunen door aan te geven wat iemand dan allemaal niet meer kan: voelen, zien, horen, ruiken, proeven...

Een effectieve manier om iets te doen met alles wat je nog had willen zeggen tegen de overledene, is een brief(je) schrijven. Je kind kan het zelf doen of – als hij nog niet kan schrijven – tegen jou vertellen wat hij ongeveer wil zeggen. Daarna kan hij zo'n briefje in een kledingstuk van de dierbare overledene stoppen. Of in een speciaal daarvoor bestemde brievenbus doen. <https://ikmisje.eo.nl/themas/artikel/afscheidrituelen-kinderen> :

Herinneringsboom

Voor een kind kan het fijn zijn een plek te hebben om naar toe te gaan als het verdrietig is. Het is bijvoorbeeld mogelijk om een herinneringsboom te planten. Elke boomsoort heeft zijn eigen betekenis en de kinderen kunnen een boom kiezen passend bij deze situatie: misschien willen ze zich voelen als een stoere eik of juist een liefdevolle linde?

De boom kan dan bijvoorbeeld geplant worden op het schoolplein.

Imaginaties: bredere verhaaltjes bijv.: 'stel je voor dat je in een luchtballon vliegt naar een eiland, of je maakt een wandeling door een (tover)bos' :de kinderen laten vertellen wat ze er zien , vinden, meemaken.

powerverhalen voor
kids; voorkant boek e

powerverhalen voor
kids; imaginaties - He

kunnen parkeren.pdf

<https://www.uvh.nl/zingevingenprofessie/celebranten/cursusprogramma/module-3-rituelen-bij-afscheid>

Trauma's:

<https://www.youz.nl/trauma/kind-met-trauma> Youz in Noord Brabant: Breda, Eindhoven, Tilburg en Rosmalen

'Het leven van een kind kan door een afschuwelijke gebeurtenis ernstig verstoord raken. De eerste heftige reacties van een kind zijn meestal hele normale reacties op een abnormale situatie. Als deze reacties blijven en kinderen belemmeren in hun ontwikkeling, is het noodzakelijk dat zij specialistische hulp krijgen. Hiervoor kunnen kinderen en hun ouders bij ons terecht', aldus Theo van Rijnsoever, GZ-psycholoog bij Youz.

Heeft uw kind iets heel naars meegemaakt? We zien dat het niet verwerken van onder andere onderstaande vervelende gebeurtenissen tot een trauma kan leiden:

- ernstig pesten
- een ernstig auto-ongeluk
- onder druk de mobiele telefoon moeten afgeven (overval)
- huiselijk geweld
- seksueel misbruik

U hebt uw kind waarschijnlijk al op verschillende manieren geprobeerd te helpen, maar dit lukt niet goed. Als een kind na een tijd nog erg veel last blijft houden van een ingrijpende gebeurtenis en deze niet kan verwerken spreken we van een trauma.

Omgaan met een kind met een trauma

- Geef eerlijke antwoorden op vragen van het kind of de jongere, maar ga niet verder dan een kind zelf vraagt. Hierdoor houdt het kind zelf controle
- Stel open vragen zoals: "Kan je daar meer over vertellen?"
- Probeer het kind een veilige omgeving te bieden
- Houd vast aan rust, regelmaat en routine
- Geef uitleg over het trauma en geef hoop dat het beter kan worden
- Observeer veranderingen in gedrag en schrijf ze op

Zijn na vier weken de stressreacties niet minder geworden? Schakel dan onze hulp in.

5. Literatuur:

Lesgeven aan getraumatiseerde kinderen. Coppens, L., Schneijderberg, M. & Kregten, C. van (2016). Een praktisch handboek voor het basisonderwijs. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Hart, O. van der, Nijenhuis, E. & Steele, K. (2010).

Het belaagde zelf. Structurele dissociatie en de behandeling van chronische traumatisering. Amsterdam: Uitgeverij Boom. – Ogden, P., Minton, K. & Pain, C. (2006).

Trauma and the Body – A Sensorimotor Approach to Psychotherapy. New York: W.W. Norton and Company. – Vink, R., Pal, S. van der, Eekhout, I., Pannebakker, F. & Mulder, T. (2016).

Ik heb al veel meegemaakt. Ingrijpende jeugdervaringen (ACE) bij leerlingen in groep 7/8 van het regulier basisonderwijs. Leiden: TNO Gezond Leven. Rapport voor Augeo Foundation Jongerentaskforce.

Uiteraard kunnen wij bij de professionele kunstenaars, dansers en theatermakers in ons bestand altijd informeren naar een specifiek aanbod op vraag van de school, benader ons daarvoor ook gerust!

Heb je alsnog vragen of zijn er onduidelijkheden, bel of mail ons, we zoeken graag naar antwoorden en denken ook graag met je mee! info@cultuurkade.nl